

УДК 338.48+908

Кукліна Т. С.

к.е.н., доц.

Запорізький національний технічний університет

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ ТУРИСТИЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ

В статті аналізуються питання створення програми туристичного розвитку міста. Проаналізовано загальний соціально-економічний стан міста, наведені статистичні дані щодо розвитку туристичної інфраструктури, виокремлено найважливіші шляхи щодо створення програми розвитку Запоріжжя.

Ключові слова: програма, потенціал, туристичні ресурси, громада, концепція розвитку, ефективність.

Постановка проблеми. Забезпеченість туристсько-рекреаційним потенціалом є важливою складовою розвитку туризму. Потенційні ресурси дають змогу нарощувати пропозиції, створювати нові туристичні продукти, що здатне привертати увагу туристів, задовольняти їх потреби, а одночасно з цим отримувати економічну вигоду. Успішний розвиток туристичної сфери неможливий без належного аналізу ресурсних можливостей регіону. Приділення недостатньої уваги дослідженню туристичних ресурсів призводить до того, що вони стають незадіяними або використовуються обмежено. Все це може погано позначитись на туристичному бізнесі, який здатен давати значний соціальний та економічний ефект.

Запоріжжя використовує далеко не весь природний, історико-культурний та соціально-економічний потенціал. Тому сьогодні досить актуальним є розробка програми для розвитку міста, визначення ступеня насиченості території необхідними ресурсами та можливості реалізації їх в туристичній діяльності у майбутньому. Вивчення туристського потенціалу є важливим етапом в створенні регіонального туристичного продукту.

Проблемам виявлення, аналізу та оцінки рекреаційних ресурсів присвячені роботи: Ю. О. Веденіна, М. С. Мироненка, І. Т. Твердохлебова. Підходи і методики оцінювання природних, історико-культурних ресурсів та їх використання в туристських цілях досліджено в працях: О. О. Бейдика, А. Я. Бовсуновської, В. Є. Колотової, М. В. Копача, С. П. Кузика, М. М. Поколодної, В. П. Руденко та інших. Питання створення туристичного продукту закладені в роботах: О. О. Любіцевої, М. Б. Біржакова, В. Ф. Кифяка, В. О. Квартальнова.

Метою статті є аналіз туристського потенціалу Запоріжжя та його реалізація шляхом розробки програми сталого розвитку міста.

Основна частина. Місто Запоріжжя – один з великих промислових мегаполісів України, в якому зосереджені машинобудівний, енергетичний і металургійний комплекси державного значення. Зручне географічне розташування та розвинена транспортна інфраструктура роблять місто особливо привабливим для іноземних партнерів.

Протягом 2007 – 2012 рр. в місті спостерігалось зростання практично за всіма основними соціально-економічними показниками. Розвиток інфраструктури міста та зростання доходів його жителів сприяють підвищенню інвестиційної привабливості міста Запоріжжя.

Розвиток міста Запоріжжя здійснюється у відповідності з короткостроковими, середньостроковими і довгостроковими програмами: «Програма соціально-економічного і культурного розвитку міста Запоріжжя» (щорічно), «Програма перспективного розвитку міста Запоріжжя на період до 2010 року», а також у регіоні розроблена «Стратегія стійкого розвитку Запорізької області до 2015 року» [1].

Слід зазначити, що соціально-економічний розвиток міста значно випереджає темпи розвитку, заплановані довгостроковими програмами. Особливістю процесу Стратегічного планування розвитку міста стало об'єднання вітчизняного досвіду владного адміністративного планування численних програм соціально-економічного розвитку та наукового

обґрунтування їх провідними науковими і вузівськими колективами з поширеною світовою практикою інтерактивних технологій залучення до розробки стратегій широкого кола громадськості. Тому вихідним принципом планування стала сформульована місія: спрямування об'єднаних зусиль влади, бізнесу і громадськості на збереження та розвиток потенціалу і традицій міста задля поліпшення життя мешканців кожної територіальної громади.

В ньому визначено та обґрунтовано бачення та місія розвитку міста, загальні цінності взаємодії влади і громади, основні напрямки і пріоритети розвитку, показники моніторингу ефективності соціально-економічного розвитку Запоріжжя. Основним змістом діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до Стратегії стійкого розвитку в наступному десятилітті буде зміна всієї системи управлінських, економічних, соціальних і культурних взаємовідносин на користь інтересів жителів територіальних громад. Вирішення необхідних завдань буде здійснюватися поетапно.

В результаті, досягнення стратегічних цілей забезпечить:

- підвищення соціальної активності та відповідальності за майбутнє свого міста жителів району;
- поліпшення умов проживання та гармонійного розвитку людини;
- підвищення рівня зайнятості та подолання безробіття;
- зростання доходів населення і, як наслідок, підвищення якості життя;
- збільшення надходжень у місцевий бюджет.

Потужний потенціал Запоріжжя здатний забезпечити результативність здійснюваних в регіоні трансформаційних перетворень в органічному поєднанні економічних, соціальних та гуманітарних сфер. Господарський підйом – не самоціль, а засіб розвитку громади, досягнення суспільного блага, якісного підвищення добробуту наших громадян у найширшому розумінні цього слова. Результатом реалізації Стратегії стійкого розвитку Запорізької області до 2015 року буде створення ефективної, якісно нової

структури економіки, високотехнологічного промислового комплексу, розвинутої соціальної інфраструктури, покращення екологічної ситуації та умов життя населення.

Запоріжжя належить до інвестиційно-привабливих міст України. Протягом останніх років спостерігається зростання обсягу іноземних інвестицій, залучених в економіку міста.

Таблиця 1

Динаміка прямих іноземних інвестицій за січень-червень 2013 р. [2]

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій		
	тис. грн.	у % до	
		січня-червня попереднього року	загального обсягу
усього	3004241	104,6	100,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	2892	117,9	0,1
Фінансова та страхова діяльність	16072	78,8	0,5

Економічному розвитку Запоріжжя сприяє його зручне географічне розташування на перехресті всіх видів транспортних шляхів: залізничних, автомобільних, водних, повітряних. Розгалужена мережа залізничних доріг з'єднує місто Запоріжжя з містами України та країнами СНД. На долю автомобільного та залізничного транспорту припадає велика частка як вантажних, так і пасажирських перевезень. Відбувається постійне зростання кількості агентств, які надають послуги з міжнародних автоперевезень. Для поліпшення транспортного обслуговування мешканців м. Запоріжжя міською владою було прийнято ряд Програм: «Програма оновлення рухомого складу автомобільного транспорту», «Програма розвитку міського електротранспорту в місті Запоріжжі на 2007 – 2015 рр». Реалізація заходів, передбачених програмами, дозволила вже суттєво оновити парк електротранспорту і поліпшити транспортну інфраструктуру міста.

У місті розширюється сфера послуг, що надаються населенню міста. Пріоритетними галузями цієї сфери є транспорт, ринкова інфраструктура, обслуговування туристів. Намітилася позитивна динаміка розвитку галузей, що виробляють товари народного споживання, особливо харчової промисловості. На сьогоднішній день темпи будівництва супер- і гіпермаркетів забезпечують перехід до цивілізованих методів торгівлі.

У м. Запоріжжі середньомісячна заробітна плата штатного працівника підприємств з кількістю працюючих 10 осіб та більше за I півріччя 2013 року складала 3185,21 грн., що на 4,0% більше, ніж по області та на 0,13% – ніж по Україні. Щодо ринку праці, то ефективною формою пошуку претендентів на вакантні місця є проведення міні-ярмарків. З початку року спеціалістами центрів зайнятості міста проведено 106 міні-ярмарків вакансій, аукціонів претендентів, презентацій професій і підприємств. У січні-липні 2013 року створено 7117 нових робочих місць. Кількість зайнятих працівників на великих, малих та середніх підприємствах Запоріжжя у минулому році становила 312458 осіб, з них в готелях і ресторанах – 3782 осіб.

Окрім потужного промислово-енергетичного потенціалу, Запорізький край має цінні природні та історико-культурні ресурси, що є основою для сталого розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфери.

Туристична інфраструктура Запорізького краю представлена готелями, базами відпочинку, пансіонатами, санаторіями, дитячими оздоровчими таборами, розважальними закладами для дітей та молоді, закладами харчування, розвиненою транспортною мережею та мережею зв'язку [3].

Пріоритетними напрямками в галузі благоустрою міста визначено: реконструкція міських вулиць з кардинальною реконструкцією системи регулювання дорожнього руху, зелених насаджень, впровадження сучасних засобів керування зовнішнім освітленням міста, приведення в належний стан зон відпочинку жителів міста та комплексного благоустрою територій.

Для ознайомлення з природними та культурно-історичними об'єктами Запоріжжя і області в основному створені короткострокові маршрути:

автобусні, пішохідні, кінні та комбіновані. Вони досить різноманітні за своєю тематикою і розраховані не тільки на дорослу, але й на дитячу та юнацьку аудиторію. Поєднання цих маршрутів з ефективним управлінням туристичної галузі здатне привести до позитивних змін у розвитку туризму в місті та області [4].

З метою з'ясування відношення жителів міста Запоріжжя до туристичної дестинації Запоріжжя, вивчення попиту на дану місцевість, в період з 10 серпня по 10 вересня 2013 року було проведено маркетингове дослідження. Збір необхідної інформації для аналізу проводився шляхом письмового опитування – потенційним туристам була запропонована анкета. До завдань даного дослідження входило:

- відобразити ступінь популярності туристського напрямку Запоріжжя;
- з'ясувати чи привабливе місто для туристичних подорожей та як часто вони здійснюються;
- визначити головні перешкоди, що стають на заваді до подорожування;
- виявити яким видам та місцям відпочинку туристи надають перевагу.

Аналіз відповідей дозволив зробити висновки, що люди недостатньо інформовані про існуючі пам'ятки та туристичні об'єкти міста. Це стало причиною низької відвідуваності його територій.

Міською адміністрацією було запропоновано розробити програму сталого розвитку міста. Головним, першим, аспектом став «Календар туриста», в якому відображено пам'ятні дати, національні свята, міські свята, які повинні привабити потенційних туристів до міста.

В рамках створення програми громада виокремила шляхи для розвитку міста, а саме:

- створити інформаційні покажчики для туристів – 11%;
- проводити заходи з покращення екології міста, озеленіння парків – 22%;
- розвивати транспортну інфраструктуру шляхом створення city-tour –

16%;

- проводити реконструкцію туристичних об'єктів – 7%;
- оптимізувати структуру міського управління – 1%;
- інвестувати в свій регіон – 10%;
- обладнати громадські туалети – 2%;
- підняти рівень культури у молоді – 2%;
- створення іміджу міста, PR-акції, пропагувати місто – 8%;
- скласти комплексну програму розвитку туризму – 11%;
- розвивати державно-приватне партнерство – 5%.
- організувати творчі союзи та інші об'єднання – 5%.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в соціально-економічному житті, потребують державного регулювання. Практика макроекономічного розвитку свідчить про те, що ефективне функціонування соціально-орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної державної підтримки та обґрунтованої соціально-економічної політики. Підтвердженням цьому є світовий досвід удосконалення механізму ринкового саморегулювання через розробку чіткої концепції, програми дій та державне адміністрування. Формування сталого розвитку туризму як складової цільової системи прогнозування і розробки програм соціально-економічного розвитку міста великою мірою залежить як від загальних концептуальних положень сталого розвитку економіки, так і конкретних елементів механізму його забезпечення, враховуючи системний багатогалузевий характер туристичної індустрії та його мультиплікативні зв'язки з різними аспектами життєдіяльності суспільства [5].

З метою підвищення ефективності використання туристсько-рекреаційного потенціалу міста для влади пропонується:

- штучне посилення привабливості рекреаційних місцевостей шляхом доповнення існуючих природних і культурно-історичних комплексів додатковими розважальними й пізнавальними об'єктами, в ролі яких можуть служити незвичайні тематичні парки для дорослих та дітей, гідропарки тощо;

- освоєння рекреаційних зон і територій, які мають туристичний потенціал, та розроблення нових екскурсійних маршрутів, з урахуванням цінних історико-культурних пам'яток міста;
- розширення асортименту рекреаційних і туристичних послуг;
- розвиток виставкової діяльності музеїв; оновлення та доповнення експозицій;
- розвиток подієвого туризму, залучення туристів на різні масові видовища, культурні заходи;
- посилення привабливості та комерційної цінності об'єктів для рекреаційного використання за допомогою активної рекламної кампанії;
- створення необхідних умов в регіоні для залучення до активного споживання туристичних послуг людей з обмеженими фізичними можливостями;
- перепрофілювання підходящих будівель в приватні садиби заміського типу з певним набором послуг та розваг;
- передача деяких туристичних об'єктів в оренду, тривале користування багатим компаніям, організаціям;
- посилення ролі засобів масової інформації в розвитку регіональної культури, вивченні спадщини, її охорони;
- поширення інформації на основі нових технологій.

Забезпечення сталого розвитку туристичної галузі Запоріжжя значною мірою має базуватися на модернізації інфраструктури рекреаційної сфери, спираючись на досвід європейських країн. При створенні та обладнанні туристичних об'єктів на певній території, подорожуючим необхідно забезпечити безпеку, зручність та комфортне перебування.

Ефективне використання наявного ресурсного потенціалу, також, можна забезпечити через:

- запровадження комплексного управління туристичними ресурсами;
- туристичне районування;

– визначення несучої ємності рекреаційних територій, гранично припустимих навантажень на об'єкти туристичних відвідувань та оцінки впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище.

– розроблення схеми рекреаційного використання природних та культурно-історичних об'єктів на перспективу;

– створення системи практичних заходів, спрямованих на регулювання розвитку рекреаційного водокористування, забезпечення оптимальних умов для масового відпочинку населення біля водойм.

Необхідно забезпечити проведення інвентаризації та паспортизації культурно-історичних об'єктів, туристичних маршрутів, узагальнення отриманих облікових даних, з метою ефективного і раціонального використання наявних ресурсів, визначення їх якісних показників, придатності для використання в туризмі, а також впровадження належного обліку.

Для забезпечення збереженості та належної експлуатації туристичних об'єктів важливо проводити систематичний моніторинг, аби вони і надалі мали змогу застосовуватись в рекреаційній діяльності та задовольняти потреби туристів.

Досить важливим є використання багатонаціональної культури міста як джерела унікальності туристичного продукту. Багатонаціональний склад населення може надати можливість залучення культурних надбань національних меншин регіону, їх активному використанню у туристичній діяльності. Створення етнографічних куточків, взаємодія з материнськими державами – основа комплексного розвитку етнотуризму, релігійного та сільського зеленого туризму.

Для підвищення ефективності функціонування туристичного господарства Запоріжжя, як туристичного міста необхідно виконати ряд завдань:

– освоєння належних принципів та форм управління;

- складання єдиного реєстру з відомостями про матеріально-технічний стан об'єктів туристичної інфраструктури;
- облаштування під'їзних шляхів;
- резервування територій для споживачів туристичних послуг;
- раціональне використання рекреаційних ресурсів;
- збереження та розвиток виробничого потенціалу;
- збереження та зростання кадрового потенціалу фахівців туристичного бізнесу;
- проведення семінарів, навчальних програм і програм стажування для обслуговуючого персоналу;
- вирішення питань, пов'язаних зі створенням комплексного рекреаційно-курортного та туристичного продукту.

Висновки. Всі вищеперераховані заходи дадуть змогу: підвищити темпи розвитку туристичної галузі; збільшити туристичні потоки на внутрішньому ринку; збільшити грошові надходження у регіоні, у тому числі приплив іноземної валюти; створити нові робочі місця. Таким чином, досягнення належної віддачі від туристсько-рекреаційного потенціалу, ефективне використання його в різних видах рекреації можливе лише за умови чіткого управління туристичної діяльності, фінансової підтримки, впровадження відповідних механізмів державного регулювання галузі, залучення до неї досвідчених та кваліфікованих кадрів.

Список використаної літератури

1. Актуальні проблеми та перспективи розвитку туристичного і готельно-ресторанного бізнесу в Запорізькому регіоні: монографія / За заг. ред. проф. В. М. Зайцевої. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2012. – 400 с.
2. Запоріжжя туристичне: фотоальбом / Авт. упоряд. Л. Ф. Брацило. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 60 с.

3. Статистичний щорічник Запорізької області за 2012 рік. – Запоріжжя, 2013. – 503 с.
4. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.potencial.org.ua/download/1994/Strategiya_regionalnogo_rozvytku_Zaporizkoi_oblasti_na_period_do_2015_roku.pdf>.
5. Твоє майбутнє – земля за порогами / За ред. Золотарьова Г. А. – Запоріжжя: КП «ЗМД» Дніпровський металург, 2010. – 228 с.

КУКЛИНА Т. С. ФОРМИРОВАНИЕ ПРОГРАММЫ ТУРИСТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДА ЗАПОРОЖЬЕ

В статье анализируются вопросы создания программы туристического развития города. Проанализировано общее социально-экономическое состояние города, приведены статистические данные по развитию туристической инфраструктуры, выделены важнейшие пути по созданию программы развития Запорожья.

Ключевые слова: программа, потенциал, туристические ресурсы, общество, концепция развития, эффективность.

KUKLINA T. S. TOURISM DEVELOPMENT PROGRAM OF THE CITY ZAPORIZHZHYA

This article examines the creation of a tourist program development. Analysis of the overall socio-economic situation of the city, are statistics on tourism infrastructure development, singled out the most important ways to create a program of development of Zaporozhye.

Keywords: program, potential tourism resources, the community, the concept of development effectiveness.